

AUGUSTUS 1953

JAARGANG 56, AFL. 8



NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

EIDEREENDEN

N. TINBERGEN.

Vijf uur in de morgen. De wekker loopt af. Slaapdronken tuimel ik uit bed, en doe vijf wankelende stappen naar het open venster, waar ik kan neervallen op een bankje. Mijn dagtaak kan beginnen, want van waar ik nu zit, kijk ik neer op vier en dertig broedende eiderwifjes en een stuk of twaalf woerden, allemaal binnen de dertig meter van het raam. Een tiental wifjes zijn juist buiten gezicht; ze nestelen zó dicht tegen de muur van onze oude vuurtoren, dat we ze van hier, de tweede verdieping, niet kunnen zien; we zijn te lui om ons hoofd uit het raam te steken. Zonder mijn ogen van de eenden te hoeven afwenden, maak ik de Primus aan, die het water voor de zo noodzakelijke koffie moet warmen.

Ons eiland, zowat vijfhonderd meter in doorsnede, is door de Eiders in bezit ge-

nomen. Meer dan driehonderd nesten liggen er, en wanneer we rondwandelen over ons domein hebben we voortdurend de neiging, links en rechts excuses te maken; waar we ook zijn, overal ontmoeten we Eiders. In de Kettle, de baai die ons eiland van East en West Wideopen scheidt, hebben maandenlang de bontgekleurde mannetjes om de wifjes gebaltst. In onze citadel konden we voortdurend, ook in lichte nachten, hun melodieuze gekoer horen. Als we boven op de cliffs bij de Drieteenmeeuwen zaten waar te nemen, kwamen beneden telkens kleine groepjes Eiders voorbij, systematisch duikend de onderzeese rotswanden afzoekend. We zagen prachtig, hoe ze met een sprongetje onderdoken, meteen de vleugels uitsloegen en omlaag zwommen of liever vlogen; vooral



Fig. 1. *Broedende Eidereend.*

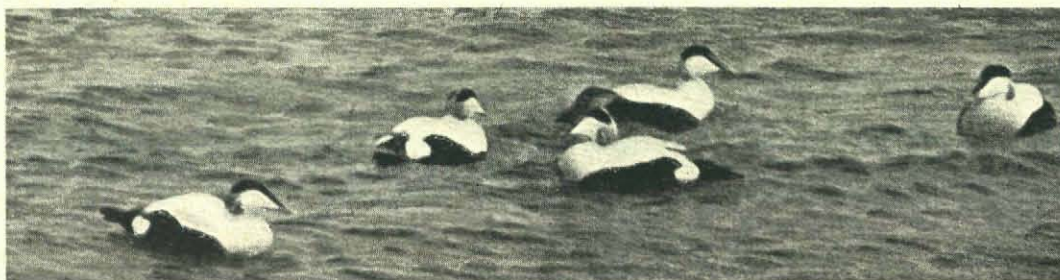


Fig. 2. „Dingend naar de gunst” van een wijfje.

de witte vleugelvlekken van de woerden kon je meters diep onder water volgen. Na een tijdje kwamen ze boven, dikwijls met een Patella, die ze blijkbaar met hun scherpe snavel-„nagels” van de rots hadden geplukt. Boven gekomen, namen ze de weke slak in de snavel en schudden hem bij stukjes en beetjes uit zijn schelp. Af en toe keken ze eens schuin naar boven waar wij zaten, maar meer dan ons in de gaten houden deden ze niet.

Vanuit onze torenkamer konden we in Mei prachtig zien, hoe ze paarsgewijs het land opkwamen, en naar een nestplaats gingen zoeken. Het landen zelf was dikwijls een hele toer, want er stond soms een zware branding. Het was merkwaardig om te zien, hoe keurig de vogels, op de toppen van de golven dobberend, het juiste ogenblik wisten af te wachten, en met een hoge golf, schijnbaar als speelbal van het wilde

water, het land op „reden”. Golven komen altijd in vlagen, een serie hoge, gevolgd door een serie lage. De hoge hebben diepere dalen tussen zich, en de branding bij een hoge golf begint dan ook al verder van land dan bij lage golven. De eenden wisten precies de afstand van land te bewaren die nodig was.

Eenmaal op land schudden ze zich uit, poetsten zich even de veren, en begonnen dan heuvelop te wandelen. Hierbij komen ze (tussen twee haakjes) niet op hun voordeligst uit. Bovenaan gekomen, waar de vegetatie begon, ging het wijfje telkens even zitten. Prompt deed de woerd elke keer hetzelfde. Zittend begon zij dan strootjes te rapen en naast zich neer te leggen. Merkwaardig genoeg deed de woerd dat dikwijls ook, hoewel hij aan de nestbouw zelf helemaal niet meedoet. Zo afwisselend tussen zitten en opstaan zwier-



Fig. 3. Vijf woerden en één eend.



Fig. 4. Woerden op land, wachtend op hun wijfjes.

ven de dieren onregelmatig over het terrein, en het duurde dagen voordat ze aan een bepaalde nestplaats gebonden waren. Toen het zover was, kwam het wijfje af en toe een ei leggen. Haar man vergezelde haar een eindweegs, maar bleef op een afstand van een meter of tien van het nest zitten. Als het ei gelegd was, werd het toegedekt, eerst met strootjes, later ook met dons, en dan ging het paar weer naar zee. Zolang de periode van het eileggen duurde, hadden we altijd, vooral in de ochtend, troepen eileggende resp. duttende Eiders om ons heen.

Toen de wijfjes eenmaal broedden, kwamen er nog maar weinig woerden op land. Ze besteedden hun tijd met in grote troepen om de weinige nog niet broedende wijfjes heen te baltsen. Daarbij maakten ze het zulk een wijfje dan dikwijls zo lastig, dat dit, om de attenties te ontvluchten, onderdook. Prompt dook dan het hele gezelschap haar na! Of ze daar onder water de vertoning voortzetten, weten we na-

tuurlijk niet, maar erg waarschijnlijk leek dat niet, want dan zou de zee daar hebben moeten bruisen van de adembelletjes.

De kolonie onder ons raam was in voortdurend conflict met medebewoners. Er broedde een Bontbekje, dat op elke Eider die in de buurt van zijn nest kwam met afleidingsmanoeuvres reageerde. Met gespreide staart, hangende vleugels en kreuple pootjes liep het diertje om zo'n logge Eider heen. Voor zover we gezien hebben, negeerde elke Eider dat gedoe totaal. Méér trokken de Eiders zich aan van de Konijnen. De woerden kwamen nooit met hen in conflict, maar de broedende wijfjes dreigden met de snavel wanneer een Konijn binnen een voet afstand kwam. De prachtige schutkleur van de Eiderwijfjes speelde ons bij zulke gelegenheden dikwijls parten. Keer op keer dacht ik: wat scharrelt daar voor een zangvogeltje rond? en bij nader toezien bleek het dan de bewegende kop van een Eider te zijn. De Konijnen hadden blijkbaar ook moeite, de broedende vogels



Fig. 5. „De woerden kwamen nooit met hen in conflict”.

te zien; eens zag ik hoe er één lompweg over de rug van een eend heenrende. De schrik was groot, en wederzijds.

Omstreeks 10 Juni begonnen de eider-eieren uit te komen. Het was tijd ook, want de moeders hadden vier weken zitten broeden, alleen om de paar dagen even vrijaf nemend om te drinken, en nooit om te eten. Dat dat ook 's nachts niet gebeurde, weten we doordat Frank McKinney om een aantal nesten droog zand strooide, waarop de voetsporen zich duidelijk aftekenden wanneer de eend van het nest was geweest. Sommige wijfjes waren aan het eind van de broedtijd verschrikkelijk mager en waggelden als slaapdronken wanneer ze van het nest afgingen. Eén liet haar broedsel zelfs in de steek toen het al aangepikt was. Mijn vriend Paris had met de al piepende, maar nog gevangen kuikentjes te doen en besloot, ze zelf uit te broeden. Hij nam ze mee naar binnen, deed ze met donsnest en al in een kartonnen doos, en nam het hele geval mee in de slaapzak.

Telkens als ik 's nachts wakker werd, hoorde ik hem in eidereendentaal met de kuikens praten: „kòkòkòkòkò.”

Om vijf uur de volgende morgen haalde hij trots vier lege doppen uit zijn slaapzak tevoorschijn. De vijfde volgde een uur later. Kort daarna werden de kuikens, voordat ze zich aan mensen hadden kunnen hechten (wat eendenkuikens maar al te makkelijk doen), ondergeschoven bij een echte eidermoeder, die er juist vier van zichzelf had uitgebroed, en later op de ochtend mocht Paris het genoegen smaken, een familie van negen kuikens onder leiding van de moeder naar het water te zien wandelen.

Eiderfamilies kwamen we in die tijd telkens tegen. Eens toen ik onderaan het drieteenmeeuwencliff zat, hoorde ik achter boven me het „kòkòkòkò” van een eider-eendenmoeder en het „wiekwiekwiekwiek” van jongen. Toen ik opkeek, zag ik juist de moeder steil omlaag fladderen. Ze plofte in zee neer en bleef, naar boven

kijkend en af en toe kokkerend, vlak voor mijn voeten zwemmen. Een meter of tien boven me hoorde ik de jongen klagelijk piepen, zoals ze doen wanneer de moeder niet vlakbij is. Om bij haar te komen, moesten ze langs een vrijwel vertikale rotswand omlaag zien te komen. Ik had daar in mijn onnozelheid een zwaar hoofd in. Maar het ging zonder enig bezwaar. Ze sprongen eenvoudig omlaag, maakten eerst een val van vier meter, dan een van drie meter, en tenslotte nog een paar kleinere tuimelingen. Als gummiballetjes kwa-

men ze telkens op de harde rots neer, blijkbaar zonder de minste schade op te lopen; zonder bedenken dribbelden ze verder en namen de volgende duik. Binnen twee minuten had de moeder alle zes kuikens bij zich op het water. Ze zag nog kans, een paar al te belangstellende Zilvermeeuwen op een afstand te houden, en full speed ging het toen naar het westen, naar de twee kilometer verder gelegen kalksteenbanken van het „vasteland” bij Bamburgh. Na luttele minuten waren ze nog maar als stipjes op de bewogen zee te zien.

TEESDALIA

A. J. M. GARJEANNE.

Klein tasjeskruid, *Teesdalia* (of *Teesdalea*) *nudicaulis*, is een van die tamelijk onaanzienlijke, soms nietige voorjaarsplantjes, die nog in de winter ontkiemen, snel tot bloei komen en gewoonlijk in Mei weer afsterven. Zeker overleven ze een zo warme en droge periode als die van 16 tot 26 Mei 1953 niet. Op hun droge zanderige groeiplaats zouden ze door niemand worden aangekeken, als er in hun bloeitijd wat meer concurrentie in vorm en kleur was. Half April stonden er langs een zandwegje bij het Belvertsven te Oisterwijk honderden te bloeien. Kleine plantjes, niet hoger dan één dm, waardoor de bloempjes des te beter uitkwamen en een plezierige, elegante indruk maakten.

Alvorens te vertellen, wat er aan die *Teesdalia*'s te zien is en te beleven valt (zonder in het algemeen te spreken over dingen, die bij alle Cruciferen voorkomen) wilde ik toch eens, voor deze keer, opmerken, wat ik me voorstel van de waarde, die zo'n verslag voor de lezer kan hebben.

Wie voor het eerst *Teesdalia* vindt, grijpt naar een flora en wordt, langs kortere of

langere weg, gevoerd naar de Cruciferen en dan naar het geslacht *Teesdalia*. Er is maar één soort in ons land (een tweede Europese soort verschilt er niet zoveel van) en de diagnose kan dus kort zijn. Even kijken of het klopt en dan wordt een mooi exemplaar gedroogd en in het herbarium opgenomen.

Verder wordt er naar het plantje niet meer omgekeken. Wie er wel naar omkijkt, ontdekt spoedig, dat hier, als in vrijwel alle andere gevallen, de diagnose in een flora een gecompliceerde samenvatting is van de „normale” kenmerken der plant, voor zover ze voor een soortbeschrijving van belang zijn. Op mogelijke afwijkingen wordt kort, of in het geheel niet gewezen en wie verder de plant niet meer bekijkt, zal nooit iets te weten komen van vele eigenaardigheden in bouw en leven, óók van zo'n nietig plantje. Hij heeft een naam gevonden en helaas is dat dan ook het enige, wat hij ontdekt heeft.

Een tweede bijzonderheid bij plantkundige (en vrijwel iedere andere) studie is, dat we zoveel moeten aannemen op gezag. Nu